

I otakt med folken

Supermakternas ledare har mötts, följda av mångas entusiasm och någras oro. Vilka historiska överenskommelser skulle slutas? Var detta grunden till fred i vår tid, för all tid? Vilka småstatsintressen skulle offras för de storas fred?

Förmodligen var såväl förväntningar som farhågor överdrivna. Möten, konferenser och fördrag spelar allt mindre roll. Utvecklingen styrs inte längre av ledarnas händer med guldpenor och bekräftande handslag. Den drivs framåt av folkens krav och ekonomins imperativ.

I detta ligger förvisso osäkerheter och faror, men i grunden är det positivt. Moralen har återvänt till europeisk politik, realpolitiken får ge vika.

Realpolitik var länge en täckmantel för appeasement, för Västs benägenhet att köpa god nattsömn till priset av att östeuropeerna fick finna sig i att när som helst väckas av tjekisternas stöveltramp.

Inte minst har detta gällt det officiella Sverige och den etablerade synen här. Förvisso har svensk politik haft en moraliserande ton, men det gällde då att hävda utomeuropeiska diktaturregimers rätt att i kraft av en socialistisk ideologi suga ut sina folk och invadera sina grannar. Möjligen ett allmänt småstatsromantiskt förhållande av neutraliteten som det högsta goda i motsats till egoistiska stormakter (i synnerhet Väst) och aggressiva militärallianser (i synnerhet NATO).

Men i förhållande till Sovjetunionen och kommunismen härskade realpolitiken, i Sverige som i en stor del av Västerlandet. Den som talade om demokratisering och mänskliga rättigheter i Öst och om kommunismens framtida undergång var nykarolin och kalltkrigshetsare, ville kanske rentav

skicka marinkåren till Warszawa eller atombomba Sovjet till stenåldern.

På så sätt försökte vänstern i Västerlandet rättfärdiga sin egen bristande demokratiska vakthållning. Parallellt började man odla föreställningar om att diktaturen i Öst skulle kunna få ett mänskligt ansikte. Den var ju i alla fall socialistisk!

Konvergensteorin såg dagens ljus: De båda systemen skulle alltmer komma att likna varandra, när mänskliga rättigheter och vissa marknadsmekanismer skulle vinna insteg i Öst, samtidigt som Väst tvingades till hårdare interventionism för att klara sociala och ekologiska problem och ta tillvara stordriftens fördelar i den hårdnande teknologiska kapplöpningen.

Så stelnade alltmer synen på det framtida Europa. På vänsterhåll accepterades tanken på ett evigt kommunistiskt system i Öst. De svenska socialdemokraterna började i stället tala om de *socialistiska* staterna vilket gjorde tanken på samexistens mindre plågsam. (Nu har språkbruket snabbt växlat till "kommunistisk" eller ännu hellre "stalinistisk").

Men även mer övertygade anhängare av demokrati och marknadsekonomi såg utvecklingen som en långsiktig process, gärna kopplad till politiska och militära arrangemang, MBFR, ESKK, etc, etc, som maktbalans i kombination med långsam förändring.

Men oavsett vilken teori som omhulldes låg föreställningarna om ett värdigt liv för halva Europa långt fram i tiden. Viktigast var att det inte gick så fort att regimerna i Öst skrämdes och blev arga.

Hela denna analytiska bråte är nu obsolet. De skojarregimer som Västerlandet hjälpt till att legitimera genom att behandla dem som seriösa statsmän eller

ideologiska fränder har välts i rask takt av pietetslösa medborgare.

Ingenting är mindre förvånande än den snabba utvecklingen. Ingenting är mer förvånande än den häpnad den väcker. Ekonomer har länge vetat om tillståndet i de socialistiska staterna. De har också talat om det för de få som velat lyssna.

Det är alldeles självklart att man inte i evighet kan beröva folket dess frihet, dess värdighet och till sist även dess bröd utan att väcka dess vrede. Då hjälper inga ideologiska besvärjelser. Och finns inte fria val finns stämmor, fötter och händer, finns talkörer, demonstrationståg, flyktvägar, nävar, obeväpnade eller knutna kring nyckelknippor, stenar, bomber eller eldvapen. Regimerna väljer duellvapen. Hitills har de oftast valt vettigt och förlorat på ett mänskligt sätt.

Men inte bara folken är i rörelse. Andra produktivkrafter trotsar konstlade gränser. På snabba myntfötter söker sig valutor och investeringskapital till fruktbara marker. Att skapa denna jordmån, oftast rent psykologisk, är statsledningarnas stora uppgift i den framtida internationella marknadsekonomin.

Tyvärr är regeringarna inte helt överspelade. Sedan de hämtat sig från chocken över förändringarna försöker de nu springa ikapp och ordna till nya hanterbara statiska system, som även de snart kommer att vara obsoleta.

I öst ökar frestelsen att bromsa. Systemskiftet i Sovjetunionen fördröjs av en regering som klamrar sig fast vid resterna av föråldrad ideologi och ett fallfärdigt imperium. Vilka maktmedel kommer man att utnyttja, vilka ytterligheter är man beredd att gå till när rösterna höjs alltmer, när miljoner människor börja röra på sig,

när alltfler nationalister beväpnar sig?

Västs statsmän klamrar sig fast vid illusionen om att kontrollera den säkerhetspolitiska utvecklingen genom balanserade styrkereduktioner och nya säkerhetsarrangemang.

Sverige står uppenbarligen inför ett antal utmaningar. Dess ungdom, dess innovatörer, dess entreprenörer, dess forskare och dess kapital kastar lystna blickar på det nya Europa som skall byggas. Samtidigt kan vad som helst hända kring Östersjön, från fredlig sovjetisk revolution till en ny folkvandringstid, inbördeskrig eller militaristisk revanschism. Och vi ligger oförändrat i ett geostrategiskt alltmer viktigt område, och ubåtar opererar fortfarande på vårt territorium.

Den svenska politiken är fjärran från att försöka hantera denna situation. Frånsett några pliktskyldiga bedyranden om bibehållen gard finns en tendens att ånyo inteckna avspänningen. Av de många tänkbara – och lika troliga eller otroliga – säkerhetspolitiska framtidsscenarierna väljer man med viss förkärlek ut det mest positiva som grund för säkerhets- och försvarspolitik. De som förr betecknade krigsrisker i Europa som fantasifooster på grund av pakter, masshärar och kärnvapen, avfärdar nu krigsriskerna med motivet att dessa faktorer försvinner.

Medan försvarspolitikens baseras på de mest optimistiska förutsägelseerna grundas vår inställning till den europeiska enhetsprocessen på de mest pessimistiska. Här görs några sista desperata försök att avskärma oss från det dynamiska Europa. När Europa är i rörelse har svensk politik gått i stå. När folken röstar med fötterna sätter centerpartiet hovarna och socialdemokraterna Foten i marken.